

Мр Милан Терзић

ОДНОС МАРШАЛА ЈОСИПА БРОЗА ТИТА ПРЕМА "27-МАРТОВСКОМ ХЕРОЈУ" ГЕНЕРАЛУ ДУШАНУ СИМОВИЋУ

Душан Симовић је рођен 1882. године у Крагујевцу и био је генерал југословенске краљевске војске. На чело Владе Краљевине Југославије дошао је 27-мартовским превратом 1941. године, што је наишло на симпатије антифашистичког света. Британски премијер Винстон Черчил то је пропратио речима да је Југославија нашла "своју душу", видевши у томе и сопствено растерећење пред немачким притиском. Генерал Душан Симовић овим чином је понео ореол носиоца 27-мартовског преврата. Након априлског пораза Војске Краљевине Југославије 1941. са краљом и владом је напустио земљу и доспео у Лондон, стециште влада избеглих пред немачким освајањима. На челу националним раздорима посвађене владе, нарочито након вести из земље у јесен 1941. године, коју је Веселин Ђуретић сликовито назвао "Влада на беспућу",¹ остао је до јануара 1942. године. Симовићева влада се у јесен 1941. одредила према догађајима у земљи, признајући Михаиловићеве снаге као "Југословенску војску у отаџбини", а Драгољуб-Дража Михаиловић је крајем 1941. унапређен у чин бригадног генерала. Јануара 1942. генерал Душан Симовић је смењен и место председника владе заузео је Слободан Јовановић. Уједно је Дража Михаиловић добио чин дивизијског генерала, с тим што је у односу на Симовићеву владу именован за министра војске Краљевине Југославије, а потом је у лето 1942. унапређен у чин армијског генерала. Тада је и одлучено да се Врховна команда пренесе у Југославију и да се Михаиловић наменује за начелника Врховне команде.

Генерал Симовић је након политичког укљањања наставио боравак у Лондону. Њему су супарничке струје замерале да није предузео мере за од-

¹ Веселин Ђуретић, *Влада на беспућу*, Београд 1983.

брану земље у априлу 1941. да је крив што флота није испловила из Бококоторског залива, да је без консултовања владе покренуо питање закључења примирја са Немцима, у ствари капитулацију, да је својим недоследним држањем допринео националним раздорима у емиграцији, да је против себе изазвао млађе офицере и британску интервенцију (тзв. Каирска афера) итд. По Слободану Јовановићу, генерал Симовић је уклоњен под притиском политичара који су из вођства укљањали војнике.²

Променом савезничке политике у Југославији током 1943. године, Британци одбацују Дражу Михаиловића и окрећу се народноослободилачком покрету и Јосипу Брозу Титу, шаљући му своје поверљиве мисије (Ф. В. Дикин, Фицрој Маклејн, Рандолф Черчил). Јосип Броз је разумевањем међународне ситуације и уз сугестије из СССР-а, прихватио политику компромиса, настојећи да легализује унутрашњу промену власти у форми признавања уставног континуитета, јер је капитал легитимности припадао југословенској краљевској влади. И он је Британцима, који су настојали да одбацивањем Михаиловића у компромису са народноослободилачким покретом спасу монархију и краља, одговорио личном дипломатијом, шаљући Владимира Велебита у поверљиве мисије на Запад. Британци су, "збуњени" совјетским напредовањем, настојали да политичким средствима остваре своје позиције.³ У том сложеном склопу истиче се значај Србије, где Британци настоје да обезбеде своје позиције у односу на СССР.⁴ Тако је интернационализацијом питања Србије 1944. године, четнички покрет "упадао у процјеп између опште и посебне политике".⁵ На другој страни, за народноослободилачки покрет је продор у Србију требало да означи и разбијање главног противника-четника. Нијансе ове

² "По неким својим особинама Симовић је изгледао прилично подесан за држање везе између војника и политичара. Имао је више гибкости него што војници обично имају, а имао је и оне површне љупкости која уопште олакшава односе са људима. Али, на дну душе он није веровао политичарима... Његовом разлазу с политичарима допринела је још и ова околност. Он је себе сама посматрао искључиво као јунака 27 марта. Политичари су гледали у њему још и одговорника за наш неочекивано брзи војни слом. Његова вредност у њиховим очима није више онако велика као на дан 27 марта, и како уопште цивили нерадо трпе надмоћност и вођство војника, то су и политички људи у Симовићевој Влади по свој прилици једва дочекали прилику да раскину с једним војником чија је звезда стала да се гаси". Слободан Јовановић у емиграцији - Разговори и записи (Записи о проблемима и људима), Београд 1993. стр. 161.

³ "Тражили су политички компромис у ситуацији у којој су били војно слаби и у којој је после Нормандије свакоме било јасно да нема инвазије на Балкан", Бранко Петрановић, Политичка компромиса и Србија 1944, Војноисторијски гласник 1988, бр. 2, стр. 43-53.

⁴ Бранко Петрановић, Србија у Другом светском рату 1939-1945, Београд 1992, стр. 605-606.

⁵ Веселин Ђуретић, Савезници и југословенска ратна драма (престројавање у знаку компромиса), Београд 1985, књ. II, стр. 214.

сложене политичке ситуације показује преписка Черчила и Тита током 1944. године.⁶ Колики значај питању Србије придаје НОП са Титом на челу, показују неуспели покушаји да се продре у Србију током 1943. и почетком 1944. године,⁷ потом седнице владе НКОЈ-а (Национални комитет ослобођења Југославије)⁸ и депеше које упућује Војна мисија НОВЈ која је у пролеће 1944. отпутовала у СССР на челу са Велимиром Терзићем и Милованом Ђиласом.⁹

Британска политика одбацивања Михаиловића вршена је у правцу његовог уклањања из владе Божидара Пурића. У таквим плановима генерал Душан Симовић се појављује у могућем стварању "управе" у коју би, у име српско-хрватске равнотеже, ушао са Иваном Шубашићем¹⁰ Њихова имена се појављују и у поруци британског амбасадора при југословенској краљевској влади Ралфа Стивенсона, упућеној 2. марта 1944. Foreign Officeу, јер како каже имају "чисту прошлост по партизанским стандарди-

⁶ Архив Ј. Б. Тита, фонд КМЈ; Тито Churchill строго-тајно, приредио Душан Бибер, Загреб 1981.

⁷ Наређење Јосипа Броза штабу Другог корпуса НОВЈ, октобра 1943: "Операције морате уперити према Србији. То је најважнија стратешко-политичка задаћа садашњице да се онемогући Дража. Треба радити хитно у том правцу због вањско-политичких разлога", Југославија 1918-1984, приредили Бранко Петрановић и Момчило Зечевић, Београд 1985, стр. 519. Међутим, неуспешан је био покушај Друге и Пете пролетерске дивизије да у јесен 1943. продре у Србију јер су наишли на снажан отпор Немаца и четника. Потом је крајем 1942. дошло до разбијања Прве шумадијске и Прве јужноморавске бригаде при покушају изласка из Србије. Неуспешан је био и напад Ударне групе дивизија почетком марта 1944, при покушају да продру у Топлицу и Јабланицу. Тек ће померање јужног совјетског фронта и приближавање трупа маршала Толбухина, као и немачко повлачење с југа Балкана, створити услове за напад НОВЈ у Србију, до кога је дошло у лето 1944, када су јединице НОВЈ овладале западном Србијом.

⁸ Архив Ј. Б. Тита, фонд НКОЈ-90; Записници НКОЈ-а и привремене владе ДФЈ 1943-1945, приредили Бранко Петрановић и Љиљана Марковић, Београд 1991.

⁹ Депеша Милована Ђиласа Јосипу Брозу Титу, 26. априла 1944: "Како на путу кроз Италију и Каиро, а такође и овде видео сам да се Србији придаје огромни, тако рећи, централни значај. Ово је аргумент у рукама наших непријатеља у вези са признавањем Националног комитета", Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/678; Депеша Велимира Терзића Јосипу Брозу, јун 1944: "Овде се јако интересују положајем у Србији, јер врло мало знају о ситуацији наше борбе у Србији. Треба јавити и о најмањим чаркама са непријатељем", исто; Депеша Велимира Терзића Јосипу Брозу, 6. јул 1944: "Ђилас Вас је вероватно обавестио о лажном обавештењу Маклеановом Черчилу, у коме је овај изјавио да у Србији нема партизана, да је тамо господар ситуације Михаиловић", исто, КМЈ I-3-6/679. У депешама од 31. августа и 3. септембра 1944. године, Велимир Терзић износио је личну војно-политичку процену ситуације о потреби освајања Београда након немачког повлачења, на супрот групи "Недић-Михаиловић", стварањем оперативне базе у Банату, исто.

¹⁰ Веселин Ђурегић, Савезници и југословенска ратна драма (престојавање у знаку компромиса), Београд 1985, књ. II, стр. 106.

ма",¹¹ док су у поруци отправника послова, упућеној 9. марта 1944. Foreign Officeу, означени као "срећан избор".¹² И Фицрој Маклејн је марта 1944, након контакта са Титом, обавештавао Винстона Черчила да се као "прикладни кандидат" сматра генерал Душан Симовић.¹³ Британски министар иностраних послова Антони Иден (Anthony Eden) је у поруци Черчилу, 14. марта 1944. предлагао: "Потребно је, међутим, да краљ задржи своје везе са Србима. Стога ако се уклони Михаиловић с положаја главног команданта, мора га замјенити неко ко је прихватљив Србима и Титу. Можда би генерал Симовић испуњавао те услове", додајући да је замењивање Михаиловића "штакљив посао" јер још увек "без сумње располаже оданошћу већине Срба".¹⁴ У таквој ситуацији британских политичких комбинација и компромисног прилагођавања, Јосип Броз је са друге стране, кореспондирајући са Черчилом и свакодневно комуницирајући са Маклејном, правио компромис по питању генерала Симовића, свестан да се његова политичка звезда гаси, али да му име политички нешто значи.

Генерал Симовић је, незадовољан смењивањем, новонасталу ситуацију сматрао као могућност своје поновне рехабилитације и, као такав, био је отворен за контакте са народноослободилачким покретом. Фебруара 1944. године на британском радију је одржао говор изјашњавајући се у њихову корист и позивајући српски народ да се прикључи партизанима.¹⁵ Осим овог иступања, Јосип Броз је о Симовићевим ставовима могао знати и преко Југословенског комитета који је деловао у Лондону и који је координирао рад разних удружења. Комитет је радио у духу народноослободилачког покрета на челу са Рудолфом Бићанићем, Борисом Фурланом и Миком Петровићем. Рудолф Бићанић је

¹¹ Тито Churchill строго-тајно, приредио Душан Бибер, Загреб 1981, стр. 97.

¹² Исто, стр. 101.

¹³ Исто, стр. 102-103.

¹⁴ Исто, стр. 103-104.

¹⁵ Телеграм Б. Јоветића Божидару Пурићу о говору Душана Симовића, Лондон 20. фебруар 1944: "Генерал Симовић, који је наредио капитулацију Југословенске војске и кога су сви официри из 27. марта напустили, синоћ одавде на радију говорио је српском народу и сада га позива у борбу уз партизане. Садржину говора већ знате. Како сам обавештен за овако иступање врбовао га је пуков. Боман као и Харисон са Златопером уз помоћ и других саветодаваца. Првобитни текст говора, умеренији и неопредељен, измењен је овако да би снажио партизански покрет и вероватно умостио за принудну измену нашег досадашњег званичног става. Није вероватно да је говор без везе са могућом оштром кампањом и каквим дошапнутим обећањима, на које је овај генерал врло лаком. Данашња штампа је говор видно регистрвала. Ово нам може унети пометњу и декуражирати добре пријатеље. Тежко је могао један већ велики грешник горе послужити своме народу", Југословенске владе у избеглиштву 1943-1945, приредио Бранко Петрановић, Загреб 1981, стр. 297.

слао информације Јосипу Брозу и оне су преко Москве прослеђиване за Југославију. У информацијама из априла 1944. године Бићанић је обавештавао о раду комитета и Закону о Народној банци који је донела Пурићева влада.¹⁶ Разлог за овакво Симовићево држање Милан Грол у свом дневнику види у његовим контактима са овим комитетом.¹⁷

У време највећег британског притиска на Божидара Пурића да се одрекне свог министра војске Драже Михаиловића, маја 1944. у Лондону је боравио Владимир Велебит као војни представник НОВЈ. Рудолф Бићанић је Јосипу Брозу јављао о кризи Пурићеве владе,¹⁸ као и појединим могућим британским плановима.¹⁹ Владимир Велебит се одмах након доласка у Лондон сусрео са генералом Симовићем и о томе обавестио Јосипа Броза: "Разговор са Симовићем водио се око информације о положају у земљи. Он је покушао да говори о нужности мирења, најзад изјавио да се даје у потпуно расположење Маршалу Титу. Он би да отпутује у нашу земљу. Треба му дати конкретни задатак. Молим инструкције".²⁰

¹⁶ Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/965.

¹⁷ "20. фебруар 1944: Симовићев говор поновљен је на нашем, француском, немачком и енглеском за Европу. Од проф. Суботића, који је синоћ слушао (ја данас у подне на француском) сазнајем да је Симовић у вези са тројком - Бићанић, Фурлан, Петровић - с једне стране, а са Судин (Сућићем ?) с друге", Милан Грол, Лондонски дневник 1941-1945, Београд 1990, стр. 524.

¹⁸ "Криза владе почела је тиме што је мандат предат Шубашићу и што је Пурић поднео оставку. Изгледа да Шубашић хоће да формира владу не од политичара, а ови политичари ући ће у састав краљевског савјета. Спомињу се имена Шубашића, Симовића и Цанкара, бившег посланика у Канади. Изгледа да је идеја оваква: издвајањем из емигрантске владе Михаиловића образовати на српској страни потребу да се организује српски комитет у земљи под председништвом Михаиловића. На тај начин у земљи би се створило такво стање, да би постојале две владе - Титова и Михаиловићева, а краљ и Шубашић поставиће се у улогу неутралних глумаца у односу овима двома владама, тражећи да их уједине или распусте", а разлози за ово по Бићанићу проистичу из Бејлијеве изјаве Пурићу (када је био код Драже овај му је саопштио да жели да образује "своју владу"), због тога што су Шубашић и Тито Хрвати "те је неопходно да се има противтежа на српској страни" и зато што Енглези желе да имају "слободне руке", Архив Ј.Б Тита, КМЈ I-3-6/965.

¹⁹ "Фурлан разговарао са руководиоцем секције централне Европе енгл. министарства иностраних дела који је рекао Фурлану следеће: Нема изгледа за споразум Тита и краља и он у то не верује. Ако се краљ окрене од Михаиловића онда шта ће добити краљ у земљи уместо тога. Тито није учинио ниједан корак према краљу. Док Тито не контролише Србију он не може да говори да контролише Југославију. 80% Срба стоји за краља против Немаца и против партизана. Он не сматра за могуће да мисија остане у Лондону", Исто, КМЈ I-3-6/961.

²⁰ Исто, КМЈ I-3-6/959.

Генерал Душан Симовић у својим мемоарима говори да је присуствовао Велебитовој конференцији за штампу "по специјалном позиву".²¹ М.Ј. Суђић, који је радио у прилог народноослободилачког покрета, 12. маја 1944. обавестио је Велебита о реакцијама на контакте са генералом Симовићем.²² Велебит је, увиђајући практичну политичку корист, Јосипу Брозу предложио Симовићев повратак у земљу,²³ одбијајући његов предлог да у Лондону остане као војни представник НОВЈ,²⁴ а потом га у свом извјештају о боравку у Лондону описао као личност колебљиву и слабу, те да се изјаснио у прилог народноослободилачког покрета.²⁵ Међутим, генерал Симовић у својим мемоарима говори о позиву Јосипа Броза: "21 по подне посети ме Велебит пред свој повратак у Југославију. Том приликом саопштио ми је усмени позив маршала Тита да дођем у земљу и примим команду над трупама које оперишу у Србији. Сматрајући да би тиме на-

- 21 Мемоари Душана Т. Симовића, Архив Војноисторијског института (АВИИ), пописник 16, кутија 8, стр. 552
- 22 "4. Желим да скренем пажњу да се пренела вест о посети Симовића ђенералу Велебиту. Није ми, разуме се, познато да ли је вест о тој посети хотимично пуштена или не. 5. Молим ђенерала Велебита да ових неколико детаља задржи за себе искључиво; у противном случају канал ових вести бих изгубио", Архив Ј. Б. Тита, КМЈ II-9а/9.
- 23 Велебитове и Бићанићеве информације из Лондона, 22. мај 1944: "Сматрам да је потребно да се омогући Шубашићу, Симовићу и Керну да се врате у земљу. Ја лично, са своје стране, предузимам све што могу за то, али сам увек добијао један те исти одговор, да је сада забрана уласка у Енглеску, а исто тако изласка из ње, те нико не може нити у њу доћи нити из ње отпутовати. За мене је учињен изузетак", КМЈ I-3-6/966.
- 24 "Разговор са Симовићем који се колеба, али је пристао да дође у земљу на позив Маршала. Он је предлагао да остане наш војни представник у Енглеској, али ја мислим да то није згодно, пошто би му дало могућности као војном представнику НОВЈ да врши разне политичке комбинације. Он би могао добро да послужи у земљи под Вашом контролом", исто, КМЈ I-3-6/968.
- 25 На почетку нашег боравка пријавио нам се одмах генерал Симовић . Он је наступио врло фамилијарно тврдећи да је стари пријатељ мојега оца и да мене познаје као дијете, чега се ја не сјећам. Он је човек колебљив и слабог карактера. Као министар претседник окружио се масом неваљалаца који су умели да му ласкају а који су му доцније подметнули ногу. Стално говори о томе како треба да се избјегне крвопролиће у Србији, и како међу Недићевцима и четницима имаде добрих Срба, и да је могуће створити неко јединство између нас и њих. Премда он лично не говори против краља, јер га је краљ лично увиједио, како он каже, ипак он сматра да би краљ био онај фактор који би могао да изврши уједињење свих Срба у Југославији. Када сам му поставио одређено питање да ли он прихвата одредбе Националног Комитета и наређење нашег Врховног Команданта, он је рекао да прихвата, и да је вољан да по наређењу Врховног Команданта дође у нашу земљу к нама. Али само нас је питао под каквим приликама ми живимо, како стоји са храном и да ли има кревета за спавање. Он је предложио да њега именујемо нашим војним представником у Енглеској. Ја сам рекао да је то могуће јер да се његова сарадња треба у земљи гдје ће бити много корисније за заједничку ствар. Њега не треба никако оставити у иностранству јер је склон интригама и политиканству, већ треба настојати да што пре дође у земљу, гдје би могао под нашем контролом стварно нешто да користи", исто, КМЈ I-3-6/970.

јвише допринео да се унесе дух помирења и слоге између две устаничке стране и да се обједињеном акцијом целог народа постигне што брже ослобођење Отаџбине, ја сам тај позив прихватио и изјавио готовост да што пре дођем у земљу, замоливши Велебита да питање мога пребацивања из Лондона уреди са енглеским органима с којима сарађује. До овога, међутим, није дошло, јер је Велебит хитно отпутовао из Лондона".²⁶

Владимир Велебит у својим мемоарима "Сећања"²⁷ не говори ни о каквој поруци или позиву, али се касније неодређено сетио Брозовог позива упућеног генералу Симовићу.²⁸ Генерал Симовић је у писму упућеном "маршалу Титу", 22. маја 1944. године, говори о поруци коју му је Јосип Броз упутио: "Велику борбу за народно ослобођење, коју Ви водите са толико самопожртвовања, храбрости и вештине топло поздрављам. Поруку упућену ми по ђенералу Велебиту, примио сам с великим задовољством".²⁹ Свој одговор Јосипу Брозу Симовић није успио да пошаље по Владимиру Велебиту, већ је то учинио 3. јула преко Черчиловог сина Рандолфа, како је записано на полеђини писма.³⁰

Евидентно је да се Јосип Броз обратио генералу Симовићу, али ако му нуди "команду над трупима у Србији"-како Симовић пише у својим мемоарима - у питању је политички маневар његовог придобијања. Елитне јединице НОВЈ налазиле су се под командом Јосипа Броза. Сретен Жујовић је 9. маја 1944. писао "Титу" о потреби кординирања војне акције и политичког рада Партије с предлогом: "Предлажем да лично одем у Србију ради спровођења овога задатка, који треба обавезно извршити с погледом на важност Србије и њене улоге у даљем развоју догађаја".³¹ Истог датума "Маршалу" је писао и начелник Врховног штаба НОВЈ Арсо Јовановић,

²⁶ Мемоари Душана Т. Симовића, АВИИ. пописник 16, кутија 8, стр. 552.

²⁷ Владимир Велебит, Сећања, Загреб 1983.

²⁸ "Ја сам са Симовићем, колико се сећам, имао два састанка у Лондону. Он је један од ретких који се изјаснио у прилог НОП-а и због тога је Тито имао неке, ако хоћете симпатије према њему и сматрао је да се може искористити за наше циљеве. Шта сам детаљно са њим разговарао ја се не сећам... Ја мислим да сам му предао писмо, али да ли је то било писмо или усмена порука, ја то не знам". Интервју Милана Терзића са Владимиром Велебитом, Београд 1992.

²⁹ Архив Ј. Б. Тита, КМЈ II-9-6/21.

³⁰ "Због наглог одласка ђенерала Велебита нисам био у могућности да Вам пошаљем ово писмо. Стога користећи се љубазношћу мајора Черчила, шаљем вам исто тек сад. Д. Симовић", исто.

³¹ АВИИ, кутија 2215, фасцикла 4, документ 9.

предлажући свој одлазак у Србију.³² Међутим, битка за Србију је текла у знаку продора Првог пролетерског корпуса Пека Дапчевића и Мијалка Тодоровића и доласка трупа Црвене армије на југословенско-румунску границу, док се на челу Главног штаба Србије касније налазио Коча Поповић.³³ Водећи српски кадрови у врху Партије, Александар Ранковић, Иво Лола Рибар (до погибије новембра 1943) и Сретен Жујовић, нису имали битни утицај на војно руковођење и спољнополитичке везе, које је у својим рукама држао искључиво Јосип Броз Тито.³⁴ Жујовић је потицао из руководства Милана Горкића (Јосипа Чижинског), као и Тито, остајући самим тим трајно обележен, иако се то није јавно примећивало. Његова жеља да постане вођа српске партије није се никада остварила, док је Благоје Нешковић највише времена провео радећи у илегалци и самим тим је остао шире непознат.³⁵

За време Велебитовог боравка у Лондону маја 1944. пала је Пурићева влада, не желећи да се одрекне свог министра војске Драже Михаиловића. У новонасталој ситуацији краљ Петар II Карађорђевић је мандат за састав нове владе поверио Ивану Шубашићу. Тада се, како је Рудолф Бићанић обавештавао Јосипа Броза, јуна 1944. године, као кандидат за Михаиловићевог наследника појавио генерал Глишић,³⁶ на што указује и документација британског министарства иностраних послова (Foreign Officea).³⁷ Потом је, након Шубашићевог споразума са Јосипом Брозом

³² Тачно не знам положај наших покретних оперативних група и Твоје даље намере у погледу рада у Србији и Сандаку... Моје је мишљење би било да ме упутите у тај сектор. Било би добро када би тамо пошао и неки Рус, на пример генерал Горшков. Пошли би смо авионом којег би дали било Енглези било Руси. Мој опстанак на том терену зависио би од твојих намера и одлука. Овде би ме заступали генерал Коча (или Клишанић) који се иначе налази код Врховног штаба. Поздрав Арсо", исто, документ 8.

³³ Бранко Петрановић, Србија у Другом светском рату 1939-1945, Београд 1992, стр. 624.

³⁴ Исто, стр. 607.

³⁵ Исто.

³⁶ "Као кандидат за Михаиловићевог наследника у депеши се спомиње неки генерал Глишић који је недавно ослобођен из заробљеништва у Италији", Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/974.

³⁷ Брод (Philip Broad), из Барија за Алжир, 2. јул 1944: "Бојим се да ће сугестију да се генераллајтнант Глишић пошаље да би замијенио Михаиловића партизани тумачити само као покушај да се тај непомирљиви елемент угради у уједињене снаге да би одржао она подручја која су сада под Михаиловићевом контролом, штитећи их од инфилтрације партизана", Тито Churchill строго-тајно, приредио Душан Бибер, Загреб 1981, стр. 219-220; Порука Foreign Officea за Алжир, 5. јул 1944, да се врше припреме за замјену Михаиловића "да г. Топаловић и бригадни генерал Глишић (офицер који је означен као замјена за генерала Михаиловића) буду при руци Казерти", да се Шубашић нада да ће постићи договор између Тита и Топаловића и "навести маршала Тита и генерала Глишића да се сложе о условима сарадње између четника и партизанских снага под командом маршала Тита (то ће

(Вишки споразум од 16. јуна 1944. у правцу стварања јединствене владе и његовог повратка у Лондон, Шубашић писао Титу о тешкоћама у вези са "коначном ликвидацијом Михаиловића", да су српски политичари против тога да се Србија бори под Титовом командом, предлажући састанак са Живком Топаловићем и наименовање једног генерала као Михаиловићевог наследника.³⁸ И у поруци од 2. јула 1944. Шубашић је обавештавао Јосипа Броза о противљењу српских политичара да Тито буде "Врховни командант целе територије Југославије, то јест они желе искључење за Србију" и траже укључење Михаиловићевог комитета "Светог Саве".³⁹ Међутим, Јосип Броз је био против сваке комбинације око укључења Живка Топаловића.⁴⁰ Као што видимо, нигде се не помиње генерал Симић, који је за Британце и југословенског краља и владу могао бити превише наклоњен народноослободилачком покрету.

Владимир Велебит је и током лета (крај јула-почетак августа)1944. године по други пут боравио у Лондону и сусрео се са генералом Симићем, о чему је обавестио Јосипа Броза: "Генерал Симића шаљем првом приликом. У земљи се може користити, а овде само интригира".⁴¹ Симић у својим мемоарима говори о поновном позиву Јосипа Броза да прими команду над трупама у Србији.⁴² До Симићевог повратка није

вјероватно за собом повући додељивање одређеног подручја команди генерала Глишића). Ако се постигне договор да се Глишић и Топаловић пошаљу у Србију и да се Дража искључи из земље, а потом размотри питање савезничких војних мисија код ген. Глишића", исто, стр. 222-223; Белешка Foreign Officeа од 12. јула 1944: "Истовремено се др Шубашић нада да ће предложити план за именовање наследника генерала Михаиловића у особи бригадног генерала Глишића да се сложе о условима сарадње између четника и партизанске војске под генералном командом маршала Тита". Исто, стр. 234. Исто и Веселин Ђуретић, Савезници и југословенска ратна драма (престројавање у знаку компромиса), Београд 1985, књ. II, стр. 153.

³⁸ Архив Ј. Б. Тита, КМЈ II-9-а/14

³⁹ Исто.

⁴⁰ "Ми смо против сваке комбинације са Топаловићем у влади, јер би то угрозило наш споразум. Питање Врховне Команде у Србији зависи од тога ко се бори и још увијек се бори против окупатора и од односа снага која се боре", те да само уклањање Михаиловића као личности не решава промену ситуације у Србији, Јосип Броз Шубашићу, 4. јул 1944. године, исто. Када је у питању Живко Топаловић, неки подаци указују да је новембра 1944. године у Италији покушао ступити у контакт са представницима НОП-а, тражећи разговор са неким "одговорнијим", исто Архив Ј. Б. Тита, фонд КМЈ.

⁴¹ Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/977 или КМЈ I-3-6/986.

⁴² "28 јула по подне посетио ме В. Велебит и донио поздрав и писмо од маршала Тита, у коме ме он позива да се вратим у земљу и примим команду над трупама у Србији. Тај сам позив примио и замолио Велебита да с Енглезима уреди питање мога одласка. У том циљу Велебит је поново био код мене 1. августа по подне, када смо уговорили да мој одлазак

дошло иако је представник НОП-а у Барију Милутин Вујовић обавештавао Владимира Велебита августа 1944. о преузимању корака како би се та замисао остварила.⁴³ Владимир Велебит је и током септембра 1944. боравио у Лондону и сусрео се са генералом Симовићем.⁴⁴

Након ослобођења Београда октобра 1944. и војног решавања питања Србије, генерал Симовић је упутио честитке Јосипу Брозу желећи да "јуначка борба што пре донесе коначан успех и ослобођење".⁴⁵

Почетком 1945. године Симовић се појављује као кандидат за краљевског намесника. Реч је о установи коју је предвиђао споразум Тито-Шубашић и на коју је југословенски краљ Петар II Карађорђевић требало да пренесе своје прерогативе. Владимир Велебит је у депеши из Лондона, 30. јануара 1945, обавештавао Јосипа Броза о Симовићевој кандидатури за намесника, те да је је од њега сазнао могуће краљеве кандидате.⁴⁶ И у депеши од 31. јануара Велебит је Симовића помињао као могућег намесника.⁴⁷ Јосип Броз је на ово реаговао 1. фебруара, поручујући Велебиту: "Ја немам ништа против да уместо Белића буде регент Симовић".⁴⁸ Договор око Симовића се компликовао због отпора неких

авионом из Енглеске буде 15. августа, или који дан после тога, чим буде добијен авион од савезника. Међутим, Велебит је 12. отпутовао хитно за Италију због састанка Черчил-Шубашић-Тито и вратио се у Лондон половином септембра", Мемоари Душана Т. Симовића, АВИИ, пописник 16, кутија 8, стр. 555.

⁴³ "У вези доласка др. Косие (Јурај Коце) и ген. Симовића, пуковник Карлић из министарства рата одговара да питање авионског транспорта Југословена треба уредити преко југословенске амбасаде са одговарајућим одељењем Енгл. кр. владе. Молим одговор ако се прије не вратиш. Милутин", Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/986.

⁴⁴ "17. септембра по подне посетио ме В. Велебит, да би ме известио што није извршен наш споразум о мом доласку у земљу. Том приликом саопштио ми је, да за мој одлазак није могао да добије авион од савезника и да ће га тешко добити. Било ми је јасно, да је настала нова промена ситуације, можда утицајем и Др. Шубашића, и да се мој повратак у земљу не жели. Стога даље нисам ни инсистирао на томе". Мемоари Душана Т. Симовића, АВИИ, пописник 16, кутија 8, стр. 556.

⁴⁵ Југословенске владе у избеглиштву 1943-1945, приредио Бранко Петрановић, Загреб 1981, стр. 399.

⁴⁶ Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/991.

⁴⁷ "Краљ је и Шубашићу предложио Симовића, Смодлаку и Сернеца. Шубашић има утисак да би краљ краљ пристао и на Мандића. Симовићево пристајање дигло би буру код срп.(ских) демократских кругова. Има и друга комбинација са митрополитом београдским", исто.

⁴⁸ Јосип Броз Тито, Сабрана дјела, Београд 1986, књ. 26, стр. 111.

кругова у Лондону,⁴⁹ па је Јосип Броз у поруци Владимиру Велебиту од 3. фебруара 1945. године, као замену за Симовића навео Сретена Вукосављевића.⁵⁰ Пред долазак Шубашићеве владе у Београд, Велебит је фебруара 1945. обавештавао Јосипа Броза: "Симовић је требао остати за регента, јер би било боље за нас ако је тачно оно с депешом Хитлер.(у). Толико(сте) барем могли знати".⁵¹ То је време избијања афере у круговима краљевске владе у вези наводног Симовићевог капитулантског држања 1941. године, што је он демантовао, одбацујући оптужбе у писму Владимиру Велебиту, 6. фебруара 1945. године и тражећи да о томе обавести Јосипа Броза.⁵² Након доласка Шубашићеве владе у Београд и заједничке седнице са владом НКОЈ-а, Јосип Броз је подржао Симовићеву кандидатуру за намесника.⁵³ Међутим, на то нису пристали ни Шубашић,⁵⁴ ни Сава Косановић.⁵⁵ Институција намесништва је политички значила мало и била је вид попуштања НОП-а и Јосипа Броза пред британским притиском у корист југословенског краља.

Генерал Душан Симовић се у Југославију вратио маја 1945, али не на начин како је то замишљао 1941, када је Лондон сматрао Крфом по угледу на боравак српске владе и војске у Првом светском рату.⁵⁶ Умро је у Београду 1962. године.

⁴⁹ "Косановић прети оставком за случај постављења Симовића. Ваш пристанак за случај постављења Симовића држим у резерви, па ако друге комбинације не успеју поставићемо њега. То чиним са разлога што је извесно да је он енглески кандидат", Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/991.

⁵⁰ Јосип Броз Тито, Сабрана дјела, Београд 1986, кв. 26, стр. 124-125.

⁵¹ Архив Ј. Б. Тита, КМЈ I-3-6/991.

⁵² Исто, КМЈ II-9-a/46.

⁵³ Исто, НКОЈ-90.

⁵⁴ "Симовић је, по мом уверењу, колебљив човек који је направио доста штете нашој земљи", исто.

⁵⁵ Сава Н. Косановић, Југославија, била је осуђена на смрт, Загреб-Београд 1984, стр. 338-339.

⁵⁶ Милош Црњански, Ембахадe, Београд 1983.

РЕЗИМЕ

General Dušan Simović was appointed head of the Yugoslav Royal government after the 27th coup in 1941. and was dismissed in January, 1942. Being dissatisfied by his dismissal, he stayed on in London, ready to contact NOP. J. B. Tito was aware of the political importance of the 27th March authority and he knew that his political star was fading away his name still meant something. That's the reason whe he was trying to use it for the goals of NOP, so he asked for general's comeback, haring promised him military and political positions. General Simović returned to Yugoslavia in May, 1945, but not as he had planned in 1941.